

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 1 och 13 kap. i lagen om sjöarbetsavtal och till lagar som har samband med den

Till arbets- och jämlikhetsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 1 och 13 kap. i lagen om sjöarbetsavtal och till lagar som har samband med den (RP 34/2022 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Johanna Ylitepsa, arbets- och näringsministeriet
- professor Olli Mäenpää
- professor (emeritus) Teuvo Pohjolainen.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås det att lagen om sjöarbetsavtal, samarbetslagen och lagen om samarbete inom statens ämbetsverk och inrättningar ändras.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

I motiven till lagstiftningsordningen bedöms lagförslagen med avseende på grundlagens 7 § om skydd för personlig integritet, 10 § om skydd för privatlivet och 124 § om överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter.

Regeringen anser att det i propositionen inte föreslås några sådana bestämmelser som skulle innebära att lagförslaget inte kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. På grund av synpunkterna i anslutning till arbetstagarnas skydd för privatlivet, personliga integritet och självbestämmanderätt samt till 124 § i grundlagen anser regeringen emellertid att det är önskvärt att grundlagsutskottet ombes lämna ett utlåtande om propositionen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) I propositionen föreslås det att lagen om sjöarbetsavtal, samarbetslagen och lagen om samarbete inom statens ämbetsverk och inrättningar ändras. Till lagen om sjöarbetsavtal ska det enligt förslaget fogas bestämmelser om arbetsgivarens rätt att förplikta en arbetstagare att lämna utandningsprov för utredning av om arbetstagaren är påverkad av alkohol under arbetstid. Dessutom föreslås det i lagen bestämmelser om behandling av personuppgifter i samband med utandningsprov. De föreslagna bestämmelserna ska tillämpas också på arbete ombord på vajerfärjor.

(2) Ett syfte med propositionen är enligt motiveringen (s. 17) att möjliggöra sådana utandningsprov bland besättningen på fartygen som är nödvändiga för att förebygga situationer där säkerheten för fartyget, besättningen, passagerarna och miljön samt säkerheten i arbetet äventyras på grund av besättningens alkoholbruk. På motsvarande sätt är ett syfte att möjliggöra utandningsprov på vajerfärjor. Ett annat syfte med propositionen är enligt motiven att trygga befälhavarens möjligheter att fullgöra sina lagstadgade skyldigheter i anslutning till säkerhet till den del det handlar om säkerhetsrisker till följd av alkoholbruk och att förtydliga ställningen för parterna i ett anställningsförhållande och se till att lämpliga förfaranden tillämpas i samband med utandningsprov.

(3) I motiven till lagstiftningsordningen bedömer regeringen lagförslagen med avseende på grundlagen. Grundlagsutskottet kan i huvudsak instämma i det som sägs i propositionens motiv till lagstiftningsordningen.

Att förplikta arbetstagare att lämna utandningsprov

(4) I lagen om sjöarbetsavtal föreslås bestämmelser om förutsättningarna för utandningsprov. En arbetsgivare kan enligt 19 a § 1 mom. i lagförslag 1 förplikta de arbetstagare på ett fartyg som arbetar i uppgifter där arbete i berusat tillstånd kan äventyra andra ombordvarandes liv, hälsa eller säkerhet i arbetet eller fartygets eller miljöns säkerhet att vid en tidpunkt som arbetsgivaren bestämmer delta i ett allmänt utandningsprov för utredning av om arbetstagarna är påverkade av alkohol under arbetstid. Enligt momentet kan arbetsgivaren dock förplikta en enskild arbetstagare, oavsett arbetstagarens arbetsuppgifter, att lämna utandningsprov om det finns grundad anledning att misstänka att arbetstagaren är påverkad av alkohol under arbetstid.

(5) Grundlagsutskottet har tidigare bedömt bestämmelser om drogtestning (t.ex. GrUU 38/2013 rd, GrUU 28/2004 rd, GrUU 12/2006 rd och GrUU 10/2004 rd). Utskottet har ansett att bestämmelserna om drogtestning är betydelsefulla med avseende på skyddet för privatlivet och skyddet för personuppgifter som tryggas i 10 § 1 mom. i grundlagen. Dessutom har utskottet ansett att de också ingriper i rätten till personlig integritet enligt 7 § i grundlagen och att de begränsar den enskilda individens självbestämmanderätt.

(6) Syftet med de bestämmelser om utandningsprov som nu föreslås är att förebygga situationer som äventyrar säkerheten för fartyget, besättningen, passagerarna och miljön samt säkerheten i

Utlåtande GrUU 25/2022 rd

arbetet på grund av besättningens alkoholbruk. Det kan anses finnas godtagbara grunder för de föreslagna bestämmelserna med tanke på de grundläggande rättigheterna.

(7) Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande om lagen om integritetsskydd i arbetslivet (GrUU 10/2004 rd, s. 6) ansett att rätten för arbetsgivaren att ta utandningsprov på en arbetstagare bör regleras tillräckligt exakt genom lag som också uppfyller de övriga generella villkoren för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Den då föreslagna bestämmelsen om arbetsgivarens möjlighet att förplikta arbetstagaren att visa upp intyg över narkotikatest var problematisk med tanke på att bestämmelserna ska vara exakt avgränsade och proportionella, eftersom den utan åtskillnad gällde arbetstagare i vilka uppgifter som helst. Arbetsgivarens möjlighet att förplikta arbetstagaren att visa upp intyg över narkotikatest var enligt propositionen motiverad eftersom arbete under påverkan av narkotika ofta är förknippat med risker. Utskottet påpekade dock att det med stöd av bestämmelsen ändå inte skulle ha krävts någon riskbedömning av arbetsgivaren, utan det skulle ha varit tillräckligt att arbetsgivaren har grundad anledning att misstänka att arbetstagaren är narkotikapåverkad för att förpliktas att genomgå test. För skyldigheten att visa upp intyg krävdes det inte heller att det skulle ha varit nödvändigt för att undanröja eller minska riskerna. Möjligheten att ålägga arbetstagaren skyldigheter skulle enligt utskottet bindas till de risker som avses i propositionsmotiven till exempel så att testning på grund av särskilda krav som beror på arbetstagarens arbetsuppgifter är nödvändigt för att utreda arbetstagarens arbets- eller funktionsförmåga, vilket ansågs ha relevans för lagstiftningsordningen (GrUU 10/2004 rd, s. 3, se även GrUU 39/2001 rd, s. 2).

(8) De föreslagna bestämmelserna uppfyller i fråga om kravet på exakthet och noggrann avgränsning de krav som grundlagsutskottet ställt i sin praxis. Bestämmelsens tillämpningsområde har begränsats till uppgifter där arbete i berusat tillstånd kan äventyra andra ombordvarandes liv, hälsa eller säkerhet i arbetet eller fartygets eller miljöns säkerhet. Regleringen uppfyller således också kraven på nödvändighet och proportionalitet med hänsyn till de särskilda förhållandena vid arbete till sjöss.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Utlåtande GrUU 25/2022 rd

Helsingfors 5.5.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Maria Guzenina sd
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Olli Immonen saf
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Mats Löfström sv
medlem Jukka Mäkynen saf
medlem Sakari Puisto saf
medlem Wille Rydman saml
medlem Heikki Vestman saml
ersättare Johannes Koskinen sd.

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen
utskottsråd Mikael Koillinen.